

Bank centralny

Co to jest bank centralny?

Instytucja odpowiedzialna za:

- funkcjonowanie systemu bankowego
- prowadzenie bieżącej polityki pieniężnej państwa.

Modele bankowości centralnej

W praktyce gospodarczej wyróżnia się dwa modele relacji banku centralnego i państwa:

- bank centralny niezależny od państwa (samodzielnie ustalający cele i dobierający narzędzia),
- bank centralny zależny od państwa (rządu).

Funkcje banku centralnego

- Emituje pieniądź gotówkowy. Jest jedyną instytucją uprawnioną do emitowania znaków pieniężnych w danym państwie.
- Bank centralny jako bank banków, tzn. zaopatruje banki komercyjne w pieniądź, reguluje rezerwy banków komercyjnych. realizuje również transakcje z zagranicznymi bankami centralnymi i instytucjami międzynarodowymi.

- Bank centralny jest bankiem państwa. Prowadzi rachunki instytucji państwowych. Utrzymuje rachunki depozytowe państwa, prowadzi kasową obsługę budżetu, obsługuje dług publiczny. W wyjątkowych przypadkach bank centralny może udzielić państwu kredytu (w formie kredytu bezpośredniego lub zakupu skarbowych papierów wartościowych).

- Bank centralny pełni funkcje pożyczkodawcy ostatej szansy (ostatej instancji) – wspomaga pożyczkami banki i instytucje finansowe w sytuacji kryzysowej (TOO BIG TO FAIL).

Funkcje stabilizująco-kontrolne

- Bank centralny formułuje cele polityki pieniężnej państwa i steruje nią za pomocą dostępnych instrumentów.
- Bank centralny utrzymuje i zarządza rezerwami dewizowymi kraju, a także prowadzi politykę kształtowania kursu waluty krajowej.

- Bank centralny nadzoruje działalność banków komercyjnych, dbając o bezpieczeństwo systemu bankowego.
- Bank centralny reguluje podaż pieniądza w obiegu (poprzez np. operacje otwartego rynku i ustalanie stóp procentowych) i oddziałuje na politykę kredytową banków komercyjnych.

Pośrednie instrumenty polityki pieniężnej

- **Polityka rezerw obowiązkowych**
- **Operacje otwartego rynku**
- **Transakcje depozytowo-kredytowe**

Polityka rezerw obowiązkowych

- Polityka rezerw obowiązkowych zalicza się do instrumentów ilościowych. Stopa rezerw obowiązkowych określa, ile procent od każdego depozytu zdeponowanego na rachunkach a vista lub rachunku terminowym banki komercyjne muszą przekazać na swój rachunek w banku centralnym lub utrzymywać je w swojej kasie w formie zapasów gotówki.

Operacje otwartego rynku

- Operacje otwartego rynku prowadzone są z bankami komercyjnymi z inicjatywy banku centralnego. Polegają na zakupie lub sprzedaży papierów wartościowych, dewiz oraz bonów pieniężnych emitowanych na własny rachunek przez bank centralny.

- W ramach operacji otwartego rynku, transakcje mogą być dokonywane w sposób warunkowy lub bezwarunkowy. Poprzez nie bank centralny ma wpływ na płynność i zdolności emisyjne banków komercyjnych, wysokość stóp procentowych oraz efektywność funkcjonowania rynku pieniężnego. W operacjach otwartego rynku mogą brać udział wybrane banki, zwane dealerami rynku pieniężnego.

Transakcje depozytowo-kredytowe

- W ramach transakcji depozytowo-kredytowych banki komercyjne mogą pożyczać z własnej inicjatywy pieniądze od banku centralnego. Istnieją jednak pewne limity i warunki specjalne tych pożyczek ustalane bezpośrednio przez bank centralny, który występuje tu jako kredytodawca ostatecznej instancji. Do operacji depozytowych natomiast, należą wszelkie lokaty na rachunku terminowym w banku centralnym, zwane depozytami na koniec dnia. Operacje depozytowo-kredytowe są istotne kiedy regulowanie płynności płatniczej sektora bankowego za pomocą operacji otwartego rynku nie zapewnia utrzymania ustabilizowanego i zgodnego z oczekiwaniami poziomu stóp procentowych.

Instrumenty bezpośrednie oddziaływania na rynek pieniężny

- **Kontrola udzielanych kredytów i stóp procentowych**
- **Moralna perswazja**

Kontrola udzielanych kredytów i stóp procentowych

Kontrola kredytów może przybierać różne formy. Różny też może być zakres jej stosowania. Może przybrać bowiem formę:

- kontyngentów lub pułapów kredytowych,
- kwotowych lub procentowych ograniczeń dotyczących depozytów lub papierów wartościowych,
- dyrektywnych wskaźników określających procentowy stosunek danego typu kredytów do kapitału własnego,
- badania wypłacalności banków komercyjnych,
- innych łagodniejszych form kontroli.

Moralna perswazja

Polega ona na przekazywaniu w różnej formie informacji na temat krótko i średniookresowych założeń polityki pieniężnej, jej instrumentów i zamierzonych efektów.

Przesłanki do perswazji:

- Stany nadpłynności w sektorze bankowym
- Konieczność jednoczesnego realizowania wykluczających się nawzajem celów polityki pieniężnej, czego przykładem może być potrzeba schłodzenia koniunktury gospodarczej oraz zmniejszenia dopływu kapitału z zagranicy.

Krótką historia banków centralnych

- Kiedy po serii wojen w XVII wieku Szwecja tonęła w długach, władze wpadły na pomysł, jak zwiększyć ilość pieniędzy w kraju. Do systemu kruszcowego opartego na złocie i srebrze, których zawsze brakowało, postanowiły dołączyć miedź, której kraj miał pod dostatkiem. W 1668 r. parlament utworzył więc Szwedzki Bank Państwowy (dzisiejszy Sveriges Riksbank), w którym platmynta można było wymienić na kwit depozytowy i posługiwać się nim w handlu, a także dokonywać transakcji odwrotnych/

- Z czasem bankierzy zorientowali się, że nie trzeba trzymać 100 procent pokrycia w kruszcu, ponieważ jest mało prawdopodobne, żeby wszyscy obywatele jednocześnie zgłosili się z kwitami. Kiedy jednak banki zaczęły wydawać więcej banknotów, nie tylko ruszyła machina podrabiania pieniędzy, ale i same uległy pokusie nadmiernej emisji. Dlatego XVIII wiek w Europie Zachodniej upłynął pod znakiem spekulacji. To wywołało drugą falę tworzenia banków centralnych po to, by zapanować nad hiperinflacją po wojnach rewolucyjnych.

Bank Anglii

- Centralny bank Wielkiej Brytanii zwany „strażnikiem brytyjskiego funta”,
- Bank Anglii pełni rolę doradcy rządowego w sprawach polityki pieniężnej i na ile to możliwe, stabilizuje walutę, ustalając odpowiednie stopy procentowe.
- Od samego początku bank ten znajdował się w prywatnych rękach: w roku 1946 został upaństwowiony przez rząd Clementa Attlee.

XVII wiek

- W XVII wieku w Londynie większość operacji bankowych przeprowadzali złotnicy. System ten funkcjonował dość dobrze, dopóki monarchowie z dynastii Stuartów nie zaczęli „zapominać” o zaciągniętych pożyczkach. Najwięksi finansiści w końcu zbankrutowali, a kraj rozpaczliwie potrzebował środków na prowadzenie wojny z Francją.
- Londyńczyków poproszono o pożyczanie 1 200 000 funtów. W zamian za to rząd miał wypłacić udziałowcom ośmioprocentowe odsetki i stworzyć spółkę o nazwie **The Governor and Company of the Bank of England**. Pieniądze wpłynęły w ciągu dwóch tygodni i w roku 1694 Bank Anglii otworzył swe podwoje.

XVIII wiek

- Na początku klientom wpłacającym do banku funty, szylingi i [pensy](#) wydawano pokwitowania odręcznie napisane na papierze bankowym. Każdy posiadacz takich „banknotów” mógł je później wymienić na złoto albo monety.
- Gdy premier Robert Walpole rzucił hasło utworzenia funduszu amortyzacyjnego (sinking fund) i gdy wprowadzono ideę długu narodowego (National Debt) (też XVIII w.), Bank Anglii grał tu kluczową rolę. Na mocy reformy karty założycielskiej z roku 1781 bank odpowiadał też za parytet złota. W 1797 okazało się, że wojna tak zmniejszyła rezerwy złota, że zabroniono dyrektorom banku wypłacać złoto według parytetu. Zakaz trwał w mocy do roku 1821.

XIX i XX wiek

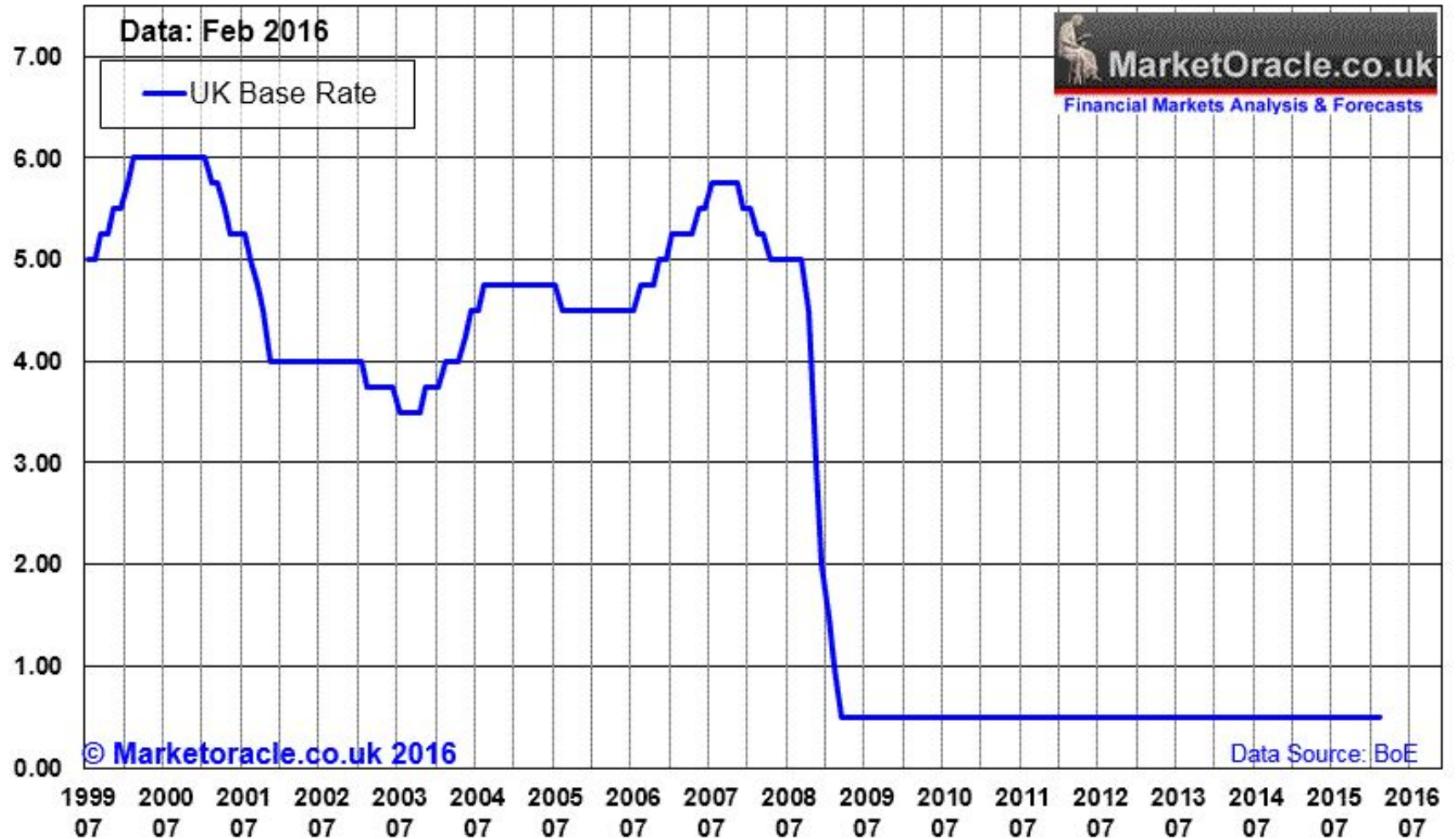
- W XIX wieku funt brytyjski oraz banknoty puszczane w obieg przez Bank Anglii stały się najmocniejszą walutą na świecie. Sytuację tę zmieniła jednak I wojna światowa. Olbrzymie koszty, jakie za sobą pociągnęła, zrujnowały gospodarkę kraju. Wielu inwestorów zaczęło gorączkowo wymieniać banknoty na złote monety, aż w końcu ich zabrakło. Wprowadzono więc banknoty o niskim nominale, a używane na co dzień złote monety raz na zawsze odeszły w zapomnienie. W 1931 roku Wielka Brytania całkowicie zarzuciła parytet złota, co oznacza, że wartość funta szterlinga nie odpowiadała już określonej ilości kruszcu. W 1946 C. Attlee znacjonalizował Bank Anglii.

Prezes Banku Anglii

- Mark Carney

UK Base Interest Rate

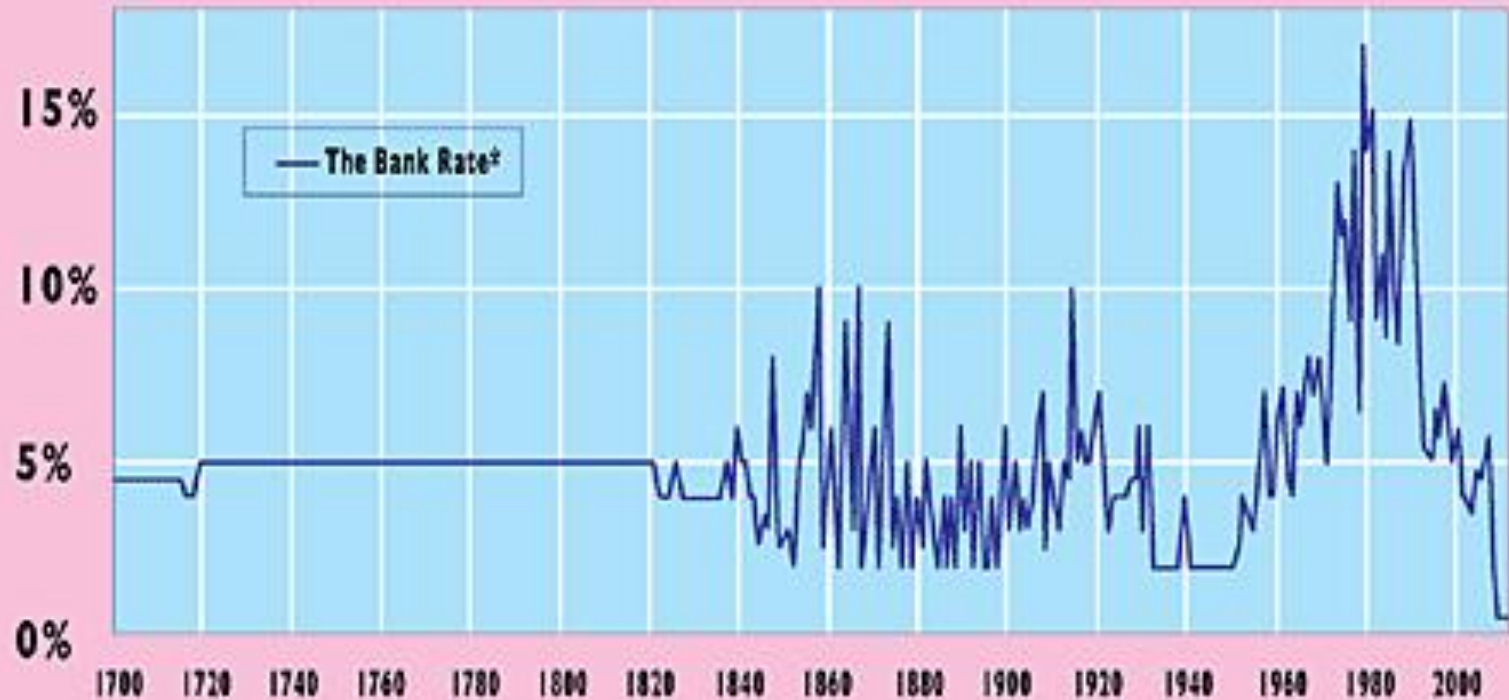

Źródło:

<http://www.marketoracle.co.uk/images/2016/Feb/uk-base-interest-rate.gif> [Dostęp: 19-12-2016]

The bank rate 1700-2011

* Variously the Bank Rate, Minimum Lending Rate, Bond / Dealing Rate and Official Bank Rate.

Source: The Bank of England, Church House

Źródło:

<http://monevator.com/floating-rate-bonds-as-a-hedge-against-rising-interest-rates/> [Dostęp: 10.12.2016]

System Rezerwy Federalnej

Historia Banku Centralnego USA

- Pierwszymi instytucjami mającymi zadania banku centralnego były *First Bank of the United States* działający w latach 1791–1811 i *Second Bank of the United States* (1816–1836). W latach *ery wolnej bankowości* (1837–1862) formalnie nie było banku centralnego działającego na terytorium całych Stanów Zjednoczonych, a banki działały na podstawie regulacji stanowych (co w efekcie doprowadziło do tego, że wydawały różne banknoty, miały niejednolite wymagania co do rezerw itd.). W wyniku paniki bankowej z 1907 roku w listopadzie 1910 senator Nelson Aldrich zwołał poufną konferencję, zapraszając czołowych amerykańskich finansistów do Jekyll Island Club w stanie Georgia. Podczas tej konferencji mieli omawiać politykę monetarną i funkcjonowanie systemu bankowego, co zaowocowało projektem ustawy tworzącej amerykański bank centralny. Po wielu negocjacjach – zarówno tych podjętych w Kongresie, jak i przeprowadzonych wraz z Komisją Monetarną Amerykańskiego Stowarzyszenia Bankowego (*American Banking Association*) ostateczny tekst ustawy powołującej amerykański bank centralny został uchwalony przez Kongres i podpisany 23 grudnia 1913 przez prezydenta Woodrowa Wilsona.

System Rezerwy Federalnej

- potocznie **Rezerwa Federalna** (ang. *Federal Reserve System, Federal Reserve, Fed*) – bank centralny Stanów Zjednoczonych, powstały w 1913 roku

Kongres w ustawie z 1913 r. o rezerwie federalnej, nałożył na Fed kilka celów – nie uprzywilejowując żadnego z nich i nie tworząc żadnego matematycznego ani ekonomicznego odniesienia w tym zakresie. Są to:

- dążenie do wysokiego (maksymalnego) zatrudnienia
- dążenie do zapewnienia stabilności cen
- zapewnienie stabilności długoterminowych stóp procentowych
- dążenie do stabilnego wzrostu gospodarczego
- zapewnienie stabilności na rynkach walutowych
- wspieranie stabilności systemu finansowego.

Zadania Rezerwy Federalnej

Zasadniczo zadania Systemu Rezerwy Federalnej nie różnią się od tych, które mają do zrealizowania banki centralne innych krajów, a są to :

- nadzór nad bankami (kompetencja ta jest dzielona z innymi organami nadzoru, m.in. FDIC i OCC)
- prowadzenie polityki pieniężnej
- organizowanie/współuczestniczenie w systemie rozliczeń pieniężnych
- kontrola nad ilością wyemitowanej gotówki
- prowadzenie gotówki i bilonu do obiegu
- badania ekonomiczne
- pełnienie funkcji banku państwa

Organy Systemu Rezerwy Federalnej

- **Rada Gubernatorów** - składa się z 7 członków powoływanych przez prezydenta za radą i zgodą Senatu na 14 lat. Spośród członków Rady prezydent wybiera – na 4 lata – przewodniczącego oraz dwóch wiceprzewodniczących przy czym jeden z nich zastępuje prezesa podczas jego nieobecności na posiedzeniach Rady, drugi natomiast odpowiada za rozwój polityki nadzoru i działalności regulacyjnej banku centralnego. Od 1977 roku osoby te są osobno zatwierdzane na te stanowiska przez Senat. W dniu 9 października 2013 prezydent Stanów Zjednoczonych Barack Obama nominował Janet Yellen na stanowisko przewodniczącej Rady Gubernatorów Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych. 6 stycznia 2014 jej wybór został zatwierdzony przez amerykański Senat stosunkiem głosów 56 „za” do 26 „przeciwko”. 1 lutego 2014 zastąpiła Bena Bernanke, który pełnił tę funkcję od 2006 r.

- **12 banków Systemu Rezerwy Federalnej** - odpowiada za określony obszar kraju (dystrykt). Poza uprawnieniami zarezerwowanymi dla Rady Gubernatorów oraz FOMC (Federalny Komitet ds. Rezerwy Federalnej) każdy z nich jest *quasi*-bankiem centralnym na swoim terenie, realizując przy tym większość codziennych zadań całego systemu (np. wprowadzanie i wycofywanie gotówki, pełnienie funkcji rozliczeniowych, wykonywanie zadań nadzorczych czy zapewnienie ochrony praw konsumenta). Każdy z banków za zgodą Rady Gubernatorów może (a na polecenie Rady musi) założyć oddział (obecnie są 24). Poszczególne banki Fed posiadają własne aktywa zwyczajnie gromadzone przez banki centralne. Każdy z banków SRF jest reprezentowany (np. na posiedzeniach FOMC) przez wybranego na pięć lat przez Radę Dyrektorów banku SRF (ale tylko w składzie dyrektorów z grupy B i C) prezesa banku SRF (*president of the Reserve Bank*). Wybór musi jednak zostać zatwierdzony przez Radę Gubernatorów SRF.

- **Federalny Komitet do spraw Operacji Otwartego Rynku**
- podejmuje decyzje dotyczące operacji otwartego rynku. Komitet składa się z dwunastu członków – siedmiu z nich stanowią członkowie Rady Gubernatorów SRF, natomiast pięciu pozostałych to prezesi banków SRF z prawem głosu (poza prezesem nowojorskiego banku SRF przysługuje ono im rotacyjnie).
- **banki członkowskie** (*member banks*) są akcjonariuszami właściwego miejscowo banku SRF. Zalicza się do nich wszystkie banki działające na mocy prawa federalnego oraz banki, które dobrowolnie zgłosiły chęć przynależności do SRF, a działają na podstawie prawa poszczególnych stanów.
- Jako organy banku wymienia się także organy wykonujące zadania o charakterze pomocniczym względem SRF. Zalicza się do nich **Federalny Komitet Doradczy, Radę Doradczą ds. Lokalnych Instytucji Depozytowych** oraz **Radę Walidacyjną**.

Narodowy Bank Polski

- Narodowy Bank Polski (NBP) jest bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej. Wypełnia zadania określone w Konstytucji RP, ustawie o Narodowym Banku Polskim i ustawie Prawo bankowe. Wymienione akty prawne gwarantują niezależność NBP.
- Pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków oraz centralnego banku państwa.
- Podstawowym zadaniem NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Celem NBP jest ustabilizowanie inflacji na poziomie 2,5 proc. z dopuszczalnym przedziałem wahań +/- 1 punkt procentowy.

Organy NBP

- Organami Narodowego Banku Polskiego są: prezes NBP, Rada Polityki Pieniężnej oraz zarząd NBP.

Cele NBP

Do głównych obszarów działalności NBP należą:

- prowadzenie polityki pieniężnej,
- działania na rzecz stabilności krajowego systemu finansowego,
- działalność emisyjna,
- rozwój systemu płatniczego,
- zarządzanie rezerwami dewizowymi Polski,
- obsługa Skarbu Państwa,
- działalność edukacyjna i informacyjna.

Historia bankowości centralnej w Polsce

- Państwo polskie odrodziło się w końcu 1918r. Od niemieckich władz okupacyjnych przejęło instytucję emisyjną- Polską Krajową Kasę Pożyczkową. Emitowane przez nią marki polskie stały się tymczasowym, obowiązującym środkiem płatniczym.

Naprawa Skarbu Państwa i reforma walutowa

- Sejm w dniu 11 stycznia 1924r. Uchwalił ustawę o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej. 20 stycznia ustanowiono statut Banku Polskiego i nadano mu wyłączne prawo emisji banknotów. Organizacją Banku zajął się pięcioosobowy komitet, któremu przewodniczył przyszły prezes Stanisław Karpiński

Narodowy Bank Polski

Początkowo NBP przyjął zasady skopiowane ze statutu Banku Polskiego. Zakładano, że będzie on bankiem emisyjnym, nieangażującym się w bezpośrednie finansowanie przedsiębiorstw. Jednak szybko gospodarka nakazowo-rozdzielcza zasadniczo zmieniła rolę NBP i pieniądza. Już na początku 1946 r. powierzono NBP kontrolę finansową i bezpośrednie finansowanie górnictwa, hutnictwa i przemysłu włókienniczego. Narodowy Bank Polski stopniowo stawał się monobankiem.

Powrót złotego do świata

- Dopiero koniec lat osiemdziesiątych zapoczątkował powrót złotego do świata prawdziwego pieniądza. Dzięki reformom udało się przywrócić złotemu zdolność pełnienia funkcji narodowego pieniądza, a Narodowemu Bankowi Polskiemu nadano rolę banku centralnego, odpowiedzialnego za wartość polskiego pieniądza. Na początku 1990 r. problemem był wysoki stopień dolaryzacji gospodarki. Zasoby pieniężne obejmowały w 75% waluty obce, a w 25% złote w gotówce i na rachunkach bankowych.

"Skreślenie czterech zer"

- W 1995 r. przeprowadzono denominację złotego, która przeszła do historii jako "skreślenie czterech zer". Unormowanie sytuacji płatniczej pozwoliło też wówczas zapoczątkować kształtowanie kursu złotego na rynku walutowym oraz zapewnić złotemu status waluty wymienialnej według standardu międzynarodowego.

Mocna pozycja NBP

- Do istotnych zmian doszło po 1997 r. Nowa Konstytucja zapewniła mocną pozycję Narodowego Banku Polskiego w systemie instytucji publicznych i związała politykę pieniężną z nowym organem NBP - Radą Polityki Pieniężnej. Sprawowanie nadzoru nad bankami powierzono Komisji Nadzoru Bankowego, a jego realizację Generalnemu Inspektoratowi nadzoru Bankowego, wydzielonemu w strukturze NBP. W ten sposób dbałość o złotego oraz czuwanie nad stabilnością systemu finansowego stały się głównymi celami działalności polskiego banku centralnego.